

Rødstrømpen og parforholdet

'Min kernefamilie er min basisgruppe' eller for en familiepolitik

Af NINON SCHLOSS

Må rødstrømpebevægelsen revidere sit grundsynspunkt på kernefamilien og parforholdet? Lærer Ninon Schloss er engageret i den nye kvindebevægelse, og har i de sidste fem år sagt masser af ondt om kernefamilien og parforholdet — men lever selv i et parforhold på fjerde år. Emnet diskuteres hidsigt i kvindebevægelsen i denne tid.

Den nye kvindebevægelse har en hovedhjørneste. Den hedder 'krig mod kernefamilien'. Den vil jeg godt gå tæt på. Jeg mener nemlig, vi bør tage vores hjørneste op til revision, samtidig med at jeg ikke trækker et eneste ord i mig af, hvad jeg i de sidste fem år har sagt af ondt om kernefamilien, parforhold og deres funktioner i min egen-skab af rødstrømpe.

Men der må være noget, vi ikke har fået rigtig med, for hvorfor lever så mange mennesker, også på venstrefløjen i parforhold eller kernefamilie. Har venstrefløjen nogen sinde

rettet spørgsmålet mod sig selv, eller gælder kritikken af familien og parforhold alle andres familie og parforhold, mens ens egen er en undtagelse? Eller hvorfor — med hele den kritiske viden om parforholds og familiens funktion — forbliver man i sit eget kritisable parforhold, sin egen kernefamilie?? Hvorfor gør jeg???

ENTEN har vi ikke fattet, hvad det er ved parforhold, der trods alt trækker så mange, ELLER vi har fortiet vores viden i agitationsøjemed. Hvis det er det sidste, så er tiden kommet til at lette på låget,

for vores sag — den nye kvindesag — er nu så anerkendt et fænomen i vide kredse, at vi burde kunne se mere afslappet og nuanceret på problemerne. Under alle omstændigheder så hopper jeg ud i det med samlede ben.

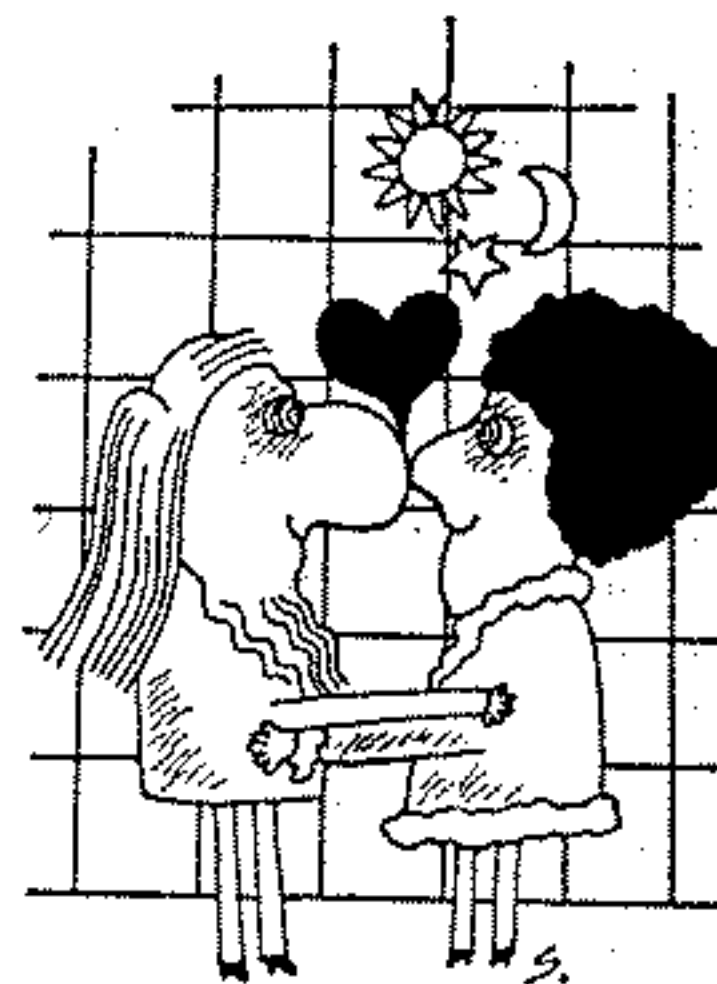
Ja. Jeg bor i kernefamilie og har haft 4 års bryllupsdag. Min gamle rødstrømpegruppe, vi var fem, er engageret i parforhold. I min omgangskreds er det en undtagelse at være enlig, vi er ca. 30 år. Dem, der er enlige, er som oftest nyskiltede. Det ER tankevækkende! Men fordi parforhold fungerer, behøver de ikke at fungere

godt, og det hævder jeg heller ikke, husk det! Men hvorfor fungerer parforhold og kernefamilie overhovedet — i vores cirkler med vores ideologi?

JEG KAN prøve at forklare, hvorfor jeg selv har haft 4 års bryllupsdag. Der er mange årsager, praktiske: børnene, sex uden besvær med at jage etc. etc. Der er også andre årsager, som jeg anser for vigtigere. Familien er det eneste sted i tilværelsen, hvor jeg bliver sat overfor absolutte krav. Der bliver jeg holdt fast og må stå til ansvar. Det er det sværeste sted i tilværelse at undvige. Man er under lup. På min arbejdsplads i et kollektiv, i en gruppe ... når der er optræk til uoverensstemmelser, som man ikke vil konfronteres med, kan man diskret skifte emne, skifte personrelation. Det kan man ikke uden ret hurtigt at blive gennemskuet, hvor man kun er to. Det er vanskeligere at opdage i et kollektiv, at man undviger nogle problemer, nogle mennesker. Det opdager man over længere tid, men der, hvor man med mindst forsinkelse bliver pågrebet i at undvige, er i parforhold. Og det er meget vigtigt, at forsinkelsen er kort. For hvis den varer bare et stykke tid, vil konfrontationen med problemerne let få karakter af historisk tilbageblik over menneskers liv og færden. Man

kan have flyttet sig langt fra sine problemer, når de kommer op i gruppen, i kollektivet. Og så har kollektivet ingen mulighed for at påvirke udviklingen, for så ER man allerede gået et nyt sted hen.

Hvis det totale krav om åbenhed og ærlighed overhovedet kan stilles til mig noget sted, så er det i familien. Der kender de mig godt nok til for alvor at gøre det. Alt i en moderne eksistens flyder. Føreren brølede: 'Wo!t Ihr den totalen Krieg?' og folket råbte ja. Det de svarede på, var nok ikke så meget noget med krigen, men mere noget med 'total' med

Jeg synes, jeg har set eksempler på, at når mennesker i kollektiver blev forelskede, virkelig forelskede, så de så sol, måne og stjerner på Nørreport Station, så flyttede de sammen i en lejlighed.

(Tegning af Jørgen Saabye)

totalt krav. Og jeg svarer ja. Jeg vil kernefamilien. For det er det sted, hvor dimensioner af evighed og ansvarlighed går til angreb på undvigen og følelsen af at være et omkringfarende atom. Jeg vil holdes fast.

Om aftenen når man har lagt sig i dobbeltsengen, når dagen er gået med alt for mange relationer til alt for mange mennesker i alt for mange grupper, så er der kun een afslappelse, som hjælper lige så godt som stesoliden og porteren — det er at krybe hen bag ryggen på sin mand og ligge på siden som sølvskeer i en æske. Tryghed. Den har jeg brug for, hvis jeg skal klare tilværelsen både i det kapitalistiske samfund og ikke mindst i de venstreorienterede grupper. Vi siger, at kernefamilien ikke dækker menneskers tryghedsbehov, men gør kollektiver? og hvad ned at bo alene? Når jeg bor i kernefamilie, er det, fordi jeg der har fat i fligen af tryghed, så meget jeg kan rage til mig. Det modsiger ikke erkendelsen af, at man skal søge mange kilder, så mange som muligt, til tryghed uden for familien. Jo flere kilder man har, jo stabilere er man. Hvis ens basisgruppe giver en tryghed, er det lykken. Jeg ved bedre end mange, at man kan have behov for basisgruppens tryghed IMOD kernefamilien, IMOD parforholdet, fordi man der

bliver tromlet ned (Gud bedre det, jeg ved det). Men har basisgruppens tryghed været så stærk som familiens? På længere sigt (5 år) — NEJ. Derfor lever så mange rødstrømper i parforhold, kernefamilier i dag.

Jeg synes, jeg har set eksempler på, at når mennesker i kollektiver blev forelskede, virkelig forelskede, så de så sol, måne og stjerner på Nørreport Station, så flyttede de sammen i en lejlighed. Måske trives den ekskluderende kærlighed ikke i kollektiver? Men er ikke enhver alvorlig forelskelse ekskluderende? Og hvordan rimer det så? Har vi overset forelskelsen i vores kritik af parforhold, eller er forelskelse ikke en størrelse som vi har taget med i den kritiske analyse, fordi vi stirrede på det, vi vidste skete senere i parforholdet — at kvinden trak det korteste strå. Men hvad er den stærkeste drivkraft bag menneskers handlen — forelskelse eller viden? Vi må i gang med at lave en analyse, som holder — også for vores egen handlen, vores egne familieforhold.

Man kan også stille sig det spørgsmål, om kollektiver er et aldersfænomen. Kollektiver er en fornuftig ordning på sociale problemer, boligproblemer og mange andre problemer, mens man er ung, uetableret og under uddannelse. Men vil folk

fortsætte med at bo i kollektiver, når de er 40—50 år? Hvis de gør, vil kollektiverne så ikke fundamentalt ændre karakter i retning af lystgård i Nordsjælland, hvor kollektiviteten er begrænset til fælles hestestald, og man så bebor hver sin længe. Måske også fælles barnepige, fælles havebrug, fælles indkøb af større ting. Eller vil folk ende i kernefamilier allesammen alligevel, og hvad så med vores sønderlemmende kritik af kernefamilien?

KERNEFAMILIEN er i den senere tid blevet beskyldt for at være et forbrugsuhyre. Desværre mangler der fyldestgørende undersøgelser til at af- eller bekræfte den påstand. Man kan imidlertid med sikkerhed slå fast, at der er forskelle i forbrugsmønstret på unge i kernefamilier og unge udenfor. De tjener det samme i løn, men unge i kernefamilier sparer op og køber udstyr og varige forbrugsgoder, laver mad hjemme, mens de unge udenfor kernefamilierne bruger en større del af lønnen på hyppige restaurationsbesøg, øl, tobak, forlystelser, rejser, tøj. Spørgsmålet er så, om restaurations- og forlystelsesbranchen er vigtige ting at holde liv i? Hårde hvidevarer har været een af de ting, kernefamilien fik flest hug for, men er hårde hvidevarer på re-

staurationer og cafeteriaer på nogen måde kvalitativt anderledes og bedre? Man kan tænke over, om 3—5 personer i en kernefamilie ikke er et passende antal om et køleskab, og om kollektiver ikke bare har et tilsvarende større køleskab.

Det, der er i vejen med kernefamilien som forbrugsenhed, er det, der er i vejen med forbrugersamfundet som overflodssamfund: man overforbruger, fordi man lever i et rigt samfund, uanset om man er enlig/kerne/kollektiv. Det, der er afgørende, er udelukkende, hvor mange penge man har at forbruge af, og der hører kollektiverne nok til lavtlønsgruppen sammenlignet med hele befolkningen. Men kollektiver bliver også engang færdige med deres uddannelse, og hvordan opfører de sig så som velbetalte højtuddannede? Mon ikke som alle andre velstående i det rige samfund? Historien melder i hvert fald ikke noget om, at færdiguddannede kollektiver betaler en stor del af deres løn som frivilligt ulandsbidrag.

Det, vi må frem til, er at klarlægge vores minimumsbehov, hvad mad, tøj, bolig, arbejde og børn angår. De minimumsbehov/krav skal vi så arbejde os ned mod, mens u-landene arbejder sig op mod dem.

NU KAN disse forskellige be-

dragninger alle betegnes som private opgyld. Hvordan ser det ud i det danske samfund i dag med familien? Lad os prøve at se på, hvor mange der er gift, hvor mange der lever papirløst, og hvad mening, de har med det, og hvor mange, der lever alene, hvor mange i kollektiver, og i hvilken retning udviklingen går.

Det vanskelige ved de papirløse i den henseende er desværre netop at de er 'papirløse', dvs. ikke officielt registreret. Mens man præcist kan iagttage et fald i de senere år for indgåelse af ægteskaber, så ved vi ikke, hvad alle de mennesker gør, som ikke gifter sig. Denne mangel afhjælpes dog i nogen grad af Socialforskningsinstituttets ægteskabsundersøgelse, som blev foretaget i sommeren 1973 med henblik på revision af ægteskabslovgivningen. Undersøgelsen viser, at omkring en fjerdedel af de ugifte mellem 18 og 50 år lever sammen papirløst, men kun blandt et mindretal af disse (25 pct.) findes en egentlig anti-ægteskabelig holdning, forstået på den måde, at de angiver mere principielle anti-ægteskabelige grunde til at de ikke har giftet sig. Den største gruppe mener, at det papirløse samliv er en slags prøveægteskab. Dette understøttes også af, at de papirløse forhold i gennemsnit ikke har bestået ret længe, og

af, at de nygifte, der indgår i undersøgelsen, langt overvejende har boet sammen før ægteskabet mere end et halvt år.

Bag de faldende vielsestal ligger således ikke så meget en ændret holdning til ægteskabet, som en ændring af ægteskabets placering i den enkeltes livsløb.

Men een ting er ægteskabet, en anden ting er kernefamilien. Sociologisk set er ægteskabet af underordnet betydning, mens det afgørende er familieformen. Her er der endnu mindre tegn på en virkelig forandring — selv de papirløse med en anti-ægteskabelig indstilling lever jo sammen i en kernefamilie.

Men hvad så med kollektiver? Jeg kender ingen oplysninger om antallet af kollektiver. Det mest fornuftige, der kan siges om den ting, må vist være, at i forhold til antallet af kernefamilier, inkl. papirløse, er antallet af kollektiver forsvindende lille, og desuden at der oprettes mange nye kollektiver og nedlægges (higeså?) mange. I mange kollektiver eksisterer kernefamilien også videre i modificeret form, og man kan jo gætte på, at de mange nyoprettede kollektiver består af ret unge mennesker, mens de mange nedlagte består af folk i den giftfærdige alder, der flytter videre ud i kernefamilie, med el. uden

papir.

Forresten skal man passe på med at overdrive betydningen af de faldende vielsestal. Der er stadigvæk i dag en stor del af den voksne befolkning, der lever i ægteskab, end i forrige århundrede. For 100 år siden var 62 pct. af alle voksne mænd (over 20 år) gift, og 58 pct. af kvinderne. I dag er 70 pct. af de voksne mænd gift, og 67 pct. af kvinderne. Endelig må nævnes, at på trods af større skilsmissehyppigheder, så varer det gennemsnitlige ægteskab i dag flere år end tidligere, på grund af den længere levealder.

Hvis det altså forholder sig sådan, at vi ufortrødent flytter sammen i parforhold og danner kernefamilier, selv om vi kritiserer begge dele så hårdt, at ingen i vore kredse tør gå positivt ind for det, de selv i praksis foretager sig, så må det få politiske konsekvenser for en kvindepolitik. Det nytter ikke at råbe død over kernefamilien, når vi selv bliver ved med at give den liv. Det er dårlig politik. Vores ideologi er, at kernefamilien er død, vores virkelighed er, at vi lever i parforhold. Vi må lave ideologien om, så den kommer til at stemme overens med virkeligheden. Vi må blive troværdige igen og uden selvmodsigelser. Jo før, jo bedre.

Hvilken vej går en kvindepo-

litik, som bygger på den erfaring, at der er mere ved kernefamilien end en klam fidus opfundet af fede kapitalister og beregnet på at udnytte arbejderklassen mest muligt, og den erfaring, at folk faktisk vælger familien som levemåde, og at kvindens frigørelse følgelig må kunne finde sted inden for kernefamilien?

DET CENTRALE spørgsmål for kvinden i familien er kvindens ret til at vælge mellem udearbejde og hjemmearbejde. Der spørger jeg: er der et frit valg i dag? For den enlige lavtlønnede mor? For kvinden med flere børn gift med lavtlønsarbejderen? For tekstilarbejderensken i Herning? Der kræves tre ting, hvis vi skal tale om et frit valg:

1. arbejde til alle.
2. børnepasning efter behov.
3. fuld løn til den, der vælger at arbejde hjemme.

De betingelser er ikke opfyldt i dag. Derfor har vi ikke noget frit valg, derfor er det det første krav til en familiepolitik.

Vi må have beskyttede arbejdspladser. Mange kvinder, der har en uddannelse, men som har været hjemmegående i mange år, har brug for et arbejde, når børnene er væk, men de er ofte angste for det frie marked, og det frie marked foretrækker yngre folk

med en ny uddannelse. De lukkede arbejdspladser kommer også gamle, syge, handicappede til gode. Alle skal have mulighed for at give sit bidrag.

Reglerne på arbejdsmarkedet skal laves om, så fravær på grund af børns sygdom er forældres ret og pligt. Slut med dårlig samvittighed. Når børn er syge, skal de passes, og det bliver de bedst af deres nærmeste. Man skal ikke kunne afskediges, fordi man tvinges til at passe syge børn kortere eller længere tid. Man skal have sygepenge ved børns sygdom, hvis man ikke kan få børnene passet.

En 8 timers arbejdsdag med akkordjag og stress plus lang transport til og fra arbejde ødelægger de muligheder forældre har for at være sammen med børnene. En generel arbejdstidsnedsættelse til 6 timer må være et krav for alle deltagere på arbejdsmarkedet, men først og fremmest for småbørnsforældre. Arbejdstidsnedsættelse i form af 4 dages uge må man på det kraftigste tage afstand fra. Arbejdet i løbet af ugen bliver et sindssygt jag, og fritiden giver beskæftigelsesproblemer. Det skal være den daglige arbejdstidsnedsættelse, der klipper toppen af stresset og ændrer dagligdagens forløb til fordel for børn og kvinder, ja alle andre også.

Hvis kvinder skal have mulighed for at vælge frit mellem ude og hjemme, skal der være fuldt udbyggede børneinstitutioner, og de skal være gratis som folkeskolen. Den nuværende krise ændrer ikke en familiepolitikens mål. Hvis der mangler børneinstitutioner for forældre med børn under skolealderen, skal de modtage erstatning. Erstatning for pasning af børn ligestilles med erhvervsarbejde og berettiger til ATP, feriepenge etc. Beregningsgrundlaget skal være mindstelønnen for en specialarbejder og fuld arbejdstid.

Disse ting, og meget, meget mere, som man kunne foreslå, koster noget, og hvem skal betale? Dertil er der kun at sige, at det skal vi selv. Der er andre ting, vi må give afkald på, hvis vi vil have tryghed for os selv og børnene på arbejdsmarkedet og hjemme. Det er ting som saunaer, jumbojet, biler, sommerhuse. Der er ikke råd til stigning i forbruget, når vi skal have stigning i kvaliteten.

HVAD KAN man gøre for at ligestille mand og kvinde i familien? Jeg tror, at Socialdemokratiets retsreformudvalg er inde på en rigtig vej, når det foreslår, at parterne ved fremtidige indgåelser af ægteskab på forhånd bør vælge, om de ønsker en forsørgelsespligt/ret ved evt. skilsmisse.

Det vil tvinge de unge mennesker til at tænke over, hvad de vil med deres liv, især de unge kvinder, og kvinderne vil være i den bedste udgangspunkt de nogen sinde får i forhold til arbejdsmarkedet: nyuddannede, ingen børn, vant til at forbruge sig selv. Den situation sammenholdt med det reelle og rimelighedskrav, der er i dag, som siger, at selvfølgelig skal en arbejdsfør kvinde ernære sig selv også efter en skilsmisse, det vil få mange unge kvinder og mænd til at søge forsørgelsesret/pligt. Det er et blødt forslag, men hvis befolkningen ikke er indstillet på totalt at afskaffe forsørgelsespligten, og det siger undersøgelsen 'Ægteskabet og livet' fra 1974, at den ikke er, så må man prøve forslaget. Man må kravle, før man kan gå.

TIL SIDST vil jeg sige, hvad jeg efter dette alligevel går hen og bliver skilt, så mener jeg stadig, hvad jeg har skrevet.

NINON SCHLÖSS

Litteraturliste:
1. Ægteskabet i statistisk og sociologisk belysning. Befolkning nr. 726, København 1974.
2. Debatoplæg fra Socialdemokratiets retsreformudvalg om ægteskab m. m.
3. Trykghet for familien - Socialdemokratiet i Sverige.
4. Familien i fremtiden, en socialistisk familiepolitik - vore riges socialdemokratiske kvindeforbund.
5. Statistisk Årbog 1975.
6. Statistiske Undersøgelser nr. 19: Befolkningsudvikling og sundhedsforhold 1901—60. Danmarks Statistik 1966.